

9/2/94

Θέματα

Ενδιαφέροντα λόγια αγάπης για την Κύπρο, για την Κυπριακή ντοπιολαλιά, για την ελληνική γλώσσα λέγει στο σημερινό δεύτερο μέρος της συνέντευξης του ο 80χρονος Κώστας Μόντης. Και καταλήγει με την παρότρυνση προς τους λογοτέχνες μας «ν' αγαπήσουν πραγματικά την ελληνική γλώσσα».

Το δεύτερο αυτό μέρος της συνομιλίας με τον Κώστα Μόντη είναι το ακόλουθο:

Π.Π. Αναφέρθηκες στο μυθιστόρημα σου, «Ο αφέντης Μπατίστας». Έχεις ασχοληθεί ουσιαστικά με όλα τα είδη του λόγου. Ποιο σε συγκινεί περισσότερο; Στο μυθιστόρημα πέτυχες. Υπήρξαν κρπικές που επαίνεσαν το μυθιστόρημα σου!

Κ.Μ. Ναι, στο μεγάλο αμερικανικό περιοδικό "World Literature Today" είχε γραφτεί τότε μια κριτική, που έλεγε ότι ήταν ένα από τα πέντε καλύτερα μυθιστορήματα, που είχαν γραφτεί εκείνη την χρονιά διεθνώς. Εκείνο το μυθιστόρημα είναι βγαλμένο από την ζωή μου, είναι γεμάτο πικρές αλήθειες κι ίσως γι' αυτό να πέτυχε... Με ρώτησες τι ξεχωρίζω. Είναι πολύ δύσκολο να ξεχωρίσω. Το ίδιο με τραβάνε και τα ποιήματα μου και τα πεζά μου ακόμα και οι επιθεωρήσεις, που μου χάρισαν αξέχαστες μέρες στο γκαράζ, που το είχαμε μετατρέψει στο θέατρο Λυρικό, το 1942 με τον Αχιλλέα Λυμπουρίδη και τον Φοίβο Μουσουλιδη. Ήταν το πρώτο επαγγελματικό θέατρο στην Κύπρο αλλά μάταια ζήτησα από διαφόρους αρμοδίους να κάνουν μια μικρή εκδήλωση για τα 50χρονα του το 1992....

Να μη ξεχνάς ότι και το αρχαίο θέατρο μ' επιθεώρηση άρχισε. Από τα πανηγύρια του Διονύσου. Και ο Αριστοφάνης κατά μέγεθος μέρος είναι επιθεωρησιογρά-

φος. Πρέπει να πω, ότι είμαι περήφανος για εκείνη την προσφορά μου!

«Δεν συμπαθώ το δοκίμιο»

Π.Π. Ξυνηθώς οι ποιητές, αγαπητέ κ. Μόντη, όταν βρίσκονται σε προχωρημένη ηλικία καταπιάνονται και με το δοκίμιο. Εσύ πώς αντικρύζεις το δοκίμιο;

Κ.Μ. Δεν συμπαθώ το δοκίμιο, ιδιαίτερα όπως εξελίχθηκε και ούτε καταλαβαίνω εκείνες τις δαιδαλώδεις σκέψεις του. Το μυαλό μου εργάζεται πάρα πολύ απλά και θέλει απλές, καθαρές κουβέντες. Πιστεύω, ότι αν βάλεις την ποίηση στο χειρουργικό τραπέζι την χάσας. Ουδέποτε η εγχείρηση θα επιτύχει. Θα βρεις πολλά ποιήματα μου στα οποία ειρωνεύομαι τους μελετητές και τους αναλυτές μέχρι σημείου, που δυσaréστησα δυο-τρεις γιατί νόμισαν πως εκείνους είχα υπ' όψη. Του Γιώργου Κεχαγιόγλου του λέει ο Σαββίδης «για σένα τα γράφει αυτά, για σένα». Και ο άνθρωπος δυσaréστηθηκε.

Π.Π. Μια και αναφέρθηκες σε δοκιμιογράφους, κριτικούς από τον ελλαδικό χώρο, ποιά είναι η επαφή σου με την Αθήνα, με την εκεί πνευματική ζωή;

Κ.Μ. Ομολογώ ότι δεν έχω επαφή. Εχω μερικούς φίλους με τους οποίους επικοινωνώ, ένας δύο μου χάθηκαν, πέθαναν τελευταία και μου κόστισε. Μούφυγε ο Λιγνάδης, που μου ήταν πολύ αγαπητός, μούφυγε ο Παπαδίτσας, ο ποιητής, ο οποίος μου ήταν επίσης πολύ αγαπητός. Άλλοι γέρασαν πάρα πολύ και κλείστηκαν, άρρωστοι στα σπίτια τους. Ο Γιώργος Σαββίδης, τον οποίο αγαπώ πάρα πολύ, δυσκολεύεται να επικοινωνεί, να γράφει, να τηλεφωνεί. Θάλεγα γενικά, ότι αυτή τη σι-

Ο ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ 80 ΧΡΟΝΩΝ

«Ούτε μπορώ να ζήσω εκτός Κύπρου. Δύο βήματα πάρα πέρα και δεν υπάρχω»

Συνομιλία με τον Παν. Παιονίδη

γή δεν έχω σωστή επαφή με την πνευματική κίνηση στην Ελλάδα. Και δυσκολεύομαι ακόμη περισσότερο γιατί δεν μπορώ να ταξιδεύσω. Δεν ταξιδεύω πια εκτός Κύπρου. Προχθές μου ανάγγειλαν, και το υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού και το Πανεπιστήμιο, ότι μου απονεμήθηκε το βραβείο, που απονέμει ο Πατέρας. Είναι ένα πολύ σημαντικό βραβείο! Και δεν μπορώ να πάω.

Π.Π. Ο κυπριακός χώρος είναι για σένα ένας αυτόρκης χώρος;

Κ.Μ. Ναι! Ούτε μπορώ να ζήσω εκτός Κύπρου. Οι ρίζες μου είναι τόσο δεμένες με την Κύπρο, που αν αποπειραθείς να με μετακινήσεις, έστω και στην Ελλάδα, δυο βήματα πάρα κάτω... πέθανα, δεν υπάρχω.

Ποιούς από τους Ελλαδίτες ποιητές ξεχωρίζεις;

Κ.Μ. Αγάπησα και ξεχώρισα πρώτα απ' όλα τον Καβάφη. Εί-

ναι πολύ μεγάλος ποιητής. Αγάπησα επίσης πολύ τον Καρυωτάκη, ίσως λόγω της απαισιοδοξίας του. Μου ταίριαζε πολύ.

Για την Κυπριακή ποίηση

Π.Π. Από την κυπριακή ποίηση τι ξεχωρίζεις;

Κ.Μ. Να μη κάνω εδώ αναφορά σε ονόματα. Εκείνο που θάθελα μόνο να πω είναι ότι έχουμε μια εντελώς νέα ποιητική γενιά, που δεν φοβάται σύγκριση με τις αντιστοιχικές ποιητικές γενιές οποιασδήποτε άλλης χώρας. Όταν κρατούσα το λογοτεχνικό βήμα στο ΡΙΚ κι έπαιρνα συνεργασίες παιδιών 15,16,17 χρονών έτριβα τα μάτια μου. Ήταν ποιήματα, που ίσως να τα υπέγραφα κι εγώ.

Π.Π. Τι είναι εκείνο που θρέφει την κυπριακή ποίηση. Πέρα από τις εθνικές περιπέτειες;

Κ.Μ. Δεν είναι μόνο οι εθνικές περιπέτειες, είναι και οι κοινω-

νικές περιπέτειες που πέρασε το νησί μας. Τα παλιά χρόνια, όλες εκείνες οι φτώχειες των εργατών. Τους είδα στα μεταλλεία τους εργάτες να κατεβαίνουν στις γαλιέρες κι όταν έβγαιναν στο φως είναι σαν να ξανάβγαιναν στη ζωή. Επίσης η φύση η κυπριακή είναι ένα άλλο είδος ποίησης, που εμπνέει...

Π.Π. Ας σταθούμε λίγο στην κυπριακή διαλεκτική ποίηση. Πώς την βλέπεις; Τη βλέπεις να επιβιώνει ή ως εδώ σταματά;

Κ.Μ. Όχι, όχι δεν σταματά ως εδώ η κυπριακή ιδιοματική ποίηση. Καθόλου δεν εξαντλήθηκαν οι δυνατότητες του κυπριακού ιδιώματος, γιατί είναι κυπριακό ιδίωμα κι όχι κυπριακή διάλεκτος. Οι γλωσσολόγοι την ονομάζουν κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα. Οι δυνατότητες του δεν εξαντλήθηκαν. Το κυπριακό ιδίωμα θα μπορούσε να δώσει κι άλλη ποίηση, που θα εμπλουτίσει την ποίηση τη γραμμένη στην πανελλήνια γλώσσα. Παρασύρομαι κι από την τάση μου να γράφω τελευταία πάρα πολλά ποιήματα στο κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα. Είναι η γλώσσα που πρωτομίλησες, βγαίνει από μέσα σου, αναπηδά από τη γη σου, από τις ρίζες σου.

Π.Π. Εχω υπ' όψη μου ηθοποιούς, που μου έλεγαν, πως όταν βγουν στη σκηνή και μιλήσουν το ιδίωμα γίνονται ένα μπόι πιο ψηλοί.

Κ.Μ. Μπράβο! Θα σου τόλεγα κι εγώ αυτό. Το είδα την εποχή που έγραφα επιθεωρήσεις. Όταν έπαιζαν οι ηθοποιοί μας νούμερα στο κυπριακό ιδίωμα ήταν πολύ ανώτεροι.

Π.Π. Υπάρχει όμως μια υποτίμηση του ιδιώματος από πλευράς των δημιουργών μας, των συγγραφέων μας. Το θεωρούμε ότι είναι του χωριού κι ότι αν γράψουν σ' αυτό το ιδίωμα δεν θα μπορέσουν να εκφρά-

σουν σε όλη τη διαπασών τα αισθήματα τους.

Κ.Μ. Είναι λανθασμένη αυτή η αντίληψη!... Πρέπει να πω όμως, ότι φοβάμαι, πως οι ούτω καλούμενοι Νεοκύπριοι θέλουν να προβάλουν το κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα για ν' αποξενώσουν και τη γλώσσα μας από την πανελλήνια. Εχω υπ' όψη μου κάποιες διαλέξεις στο Πανεπιστήμιο εδώ, ενός καθηγητή που αναφέρονταν μονάχα σε κείμενα γραμμένα στο κυπριακό γλωσσικό ιδίωμα και αγνοούσαν τα κυπριακά κείμενα, τα γραμμένα στην πανελλήνια γλώσσα. Αστεειευμένος μάλιστα είπα στον καθηγητή αυτό «θα με κάνεις να μη ξαναγράψω στο κυπριακό ιδίωμα...».

Π.Π. Πολιτιστικά - πνευματικά ούτε και πρέπει να συζητιέται ένα τέτοιο θέμα. Εχουμε εδώ τον πλούτο, το θησαυρό του ελληνικού πολιτισμού... Να πάρουμε όμως το ιδίωμα. Πώς μπορεί να καλλιεργηθεί; Γιατί δεν καλλιεργείται; Το θεωρούμε του περιθωρίου, «άστο λοιπόν να βήσει»...

Κ.Μ. Ναι, λένε καλά είναι τα κυπριακά παραμύθια, ο Βασίλης Μιχαηλίδης κι ο Λιπέρτης' δεν είναι αρκετά όμως αυτά. Τα κυπριακά παραμύθια και τα κυπριακά δημοτικά τραγούδια είναι ωραιότατα, αλλά αφελή και δεν ασχολούνται με την επεξεργασία των λέξεων για να τους δώσουν το δεύτερο, το τρίτο στρώμα. Το ιδίωμα είναι ρίζα της πανελληνίας γλώσσας. Αν το αποκόψεις, κόψεις, βασικά μάλιστα, ρίζα της πανελληνίας πριν να δώσεις τους χυμούς της... Εκείνος που θα βρει τους χυμούς αυτού του ιδιώματος είναι ο ποιητής, ο οποίος θ' αγρυπνήσει πάνω στη λέξη για να βρει, όπως σου είπα, το δεύτερο και το τρίτο στρώμα, το χυμό που θα μπορέσει να πάρει

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 10